

Sürdürülebilir Kalkınmanın Ekonomik Boyutu ve Yeşil Ekonomi Perspektifi*

The Economic Dimension of Sustainable Development and the Green Economy Perspective

ÖZET

Sürdürülebilir kalkınmanın üç temel bileşeni; ekonomi, toplum ve çevredir. Sürdürülebilir bir yaşam için, bu üç bileşen bir bütündür. Sürdürülebilir kalkınmanın temel öznesi bütün canlı ve cansız varlık alanlarıyla doğadır. Bu bağlamda, can çekişen doğaya tekrar yaşam vermede en önemli rol topluma düşmektedir. Doğanın kendini yenileyebilme kapasitesinin sürdürülebilirliği, çevre bileşeni ile ilgilidir. Çevre kirliliği ve nüfus artışı arasında güçlü ve doğrusal bir ilişki olduğu bilinmektedir. Dünya nüfusu sanayi devriminden günümüze kadar, inanılmaz bir büyüklüğe erişmiştir. Nüfustaki her birimlik artış, doğanın kendini yenileme hızını yavaşlatarak gelecek nesillerin yaşamını tehdit etmektedir. Bu çalışmada, sürdürülebilir kalkınma paradigmasının üç bileşeninden biri olan ekonomi bileşeni analiz edilmektedir. Ekonomi bileşeni sürdürülebilir kalkınma açısından yaşamsal öneme sahiptir. Çünkü, insanın yaşamının en temel güdüsü olan tüketimle, dolayısıyla üretimle ilgilidir. Kontrol edilemeyen bir tüketim/üretim dengesinin insanlığın sonunu hızlandıracığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomi, Sürdürülebilir Kalkınma, Yeşil Ekonomi, Yeşil İşler, Ekosistem.

ABSTRACT

The three fundamental components of sustainable development are the economy, society, and environment. The primary subject of sustainable development is nature, encompassing all living and non-living entities. In this context, society plays the most crucial role in revitalizing struggling ecosystems. The sustainability of nature's self-renewal capacity is closely linked to the environmental component. It is well known that there is a strong and linear relationship between environmental pollution and population growth. Each unit increase in population threatens future generations' lives by slowing down nature's self-renewal process. This study focuses on the economic component, one of the three pillars of the sustainable development paradigm. The economic dimension is vital for sustainable development because it is directly related to consumption the most fundamental human drive and, consequently, to production. An uncontrollable imbalance between consumption and production may accelerate humanity's decline.

Keywords: Economy, Sustainable Development, Green Economy, Green Jobs, Ecosystem.

GİRİŞ

İnsan-doğa çatışmasının uzun tarihinde, insanlığın doğaya egemen olma süreci, özellikle Sanayi Devrimi ile belirginleşmiştir. Sanayi Devrimi'yle birlikte doğaya üstünlük sağlayan insan, aslında asıl kaybedenin kendisi olduğunu kısa sürede fark etmiştir. Çünkü insan, doğanın bir parçasıdır (Nalinci, 2020, s. 153). Sanayi Devrimi'nden itibaren benimsenen yanlış kalkınma politikaları, yeryüzünün çevresel kaynaklarını ciddi şekilde tüketmiş ve ekosistemi bozmuştur (BV, 2000). Ekonomik açıdan sürdürülebilir bir sistem; doğanın kendini yenileme kapasitesini bozmadan mal ve hizmet üretimini sürdürebilen, bilinçli tüketim alışkanlıklarını toplumsal bir tutum haline getiren sistemdir. Ancak modern yaşamda aşırı tüketimi teşvik eden refah anlayışı, dengesiz nüfus artışı ve fosil yakıtlarla çalışan sanayi sistemleri, ekolojik dengenin bozulmasına neden olmuştur. Özellikle politikacıların kısa vadeli kalkınma politikaları ile kitlelere refah vaat etme stratejileri, doğadaki canlı ve cansız yaşam formlarının hızla yok olmasına yol açmıştır.

Modern yaşamda, aşırı tüketimi pompalayan refah anlayışı, dengesiz nüfus planlaması, fosil yakıtlarla işleyen sanayi kurumları, bu kurumların kirlettiği toprak, su ve hava ekolojik sistemin işleyişinde çok büyük yıkım yaratmıştır. Kalkınma için gerekli olan özellikle yeraltı doğal kaynakların elde edilmesi sürecinde, ormanlar, tarım alanları, su kaynakları, denizler ve dağlar, iktisat politikalarının tüketim odaklı politikalarının esiri edilerek, acımasızca ve düşüncesizce sömürülmüş, doğada çalan alarm zilleri duymazlıktan gelinmiştir. Özellikle

Savaş Nalinci¹

How to Cite This Article

Nalinci, S. (2025). "Sürdürülebilir Kalkınmanın Ekonomik Boyutu ve Yeşil Ekonomi Perspektifi" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:11, Issue:3; pp:549-560. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15062771>

Arrival: 11 February 2025
Published: 25 March 2025

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu çalışmanın bir bölümü, 17-18 Haziran 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilen 5. International Marmara Scientific Research and Innovation Congress'de sunulmuştur.

¹ Doktora Öğretim Görevlisi, Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu, Amasya, Türkiye. ORCID: 0000-0001-9981-2698

politikacıların, iktidar gücünü elinde tutmanın hırsıyla kısa vadeli kalkınma politikaları üzerinden, kitlelere refah sunma propagandaları doğadaki canlı ve cansız birçok yaşam formunun yok oluşunu hızlandırmıştır. Bu yok oluş o kadar hızlı gerçekleşmiştir ki; doğanın kendini yenileme şansı ortadan kalkmıştır (Nalinci, 2020, s. 153).

Bu nedenle 1972 Roma Kulübü raporunda (büyümenin sınırları) kalkınma politikalarının ekosistemi bozmayacak şekilde olmasına karar verilmiştir. Aynı yıl içerisinde yapılan BM çevre konferansı ekoloji ve kalkınma arasındaki dengeyi gözeterek ekonomik kalkınma politikaları çerçevesinde sürdürülebilir kalkınmanın iki önemli özelliğini gündeme getirmiştir: insan merkezilik ve gelecek nesillerin kaynaklarının korunması. Bütün bu gelişmelere rağmen sürdürülebilir kalkınmanın küresel düzeyde etkin bir politikaya dönüşmesi ancak 1992 Rio Zirvesinden sonra mümkün olmuştur (Dulupçu, 2000, s. 53).

Bu çalışmada, sürdürülebilir kalkınmanın üç ana bileşeninden biri olan **ekonomik boyut** ve bu bağlamda **yeşil ekonomi perspektifi** analiz edilmektedir. Çalışmanın amacı, ekonomik kalkınmanın çevresel sürdürülebilirlikle nasıl uyumlu hale getirilebileceğini ortaya koymak ve bu süreçte yeşil ekonominin rolünü incelemektir. Ayrıca, yeşil ekonominin sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen politikalar ve uygulamalarla nasıl güçlendirilebileceği ele alınacaktır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik boyutu ve yeşil ekonomi perspektifi incelenmektedir. Çalışmanın metodolojik yaklaşımı, nitel bir araştırma tasarımı üzerine kurulmuştur. Aşağıdaki yöntemler kullanılmıştır:

Literatür Taraması:

- ✓ Sürdürülebilir kalkınma ve yeşil ekonomi konularında ulusal ve uluslararası akademik kaynaklar taranmıştır.
- ✓ Google Scholar, Scopus ve Web of Science gibi akademik veri tabanları kullanılarak 2010-2024 yılları arasında yayımlanmış makaleler incelenmiştir.
- ✓ Literatür taraması, konuyla ilgili temel kavramları anlamak, mevcut eğilimleri belirlemek ve araştırma sorularını şekillendirmek amacıyla yapılmıştır.

Doküman Analizi:

- ✓ Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası ve OECD gibi uluslararası kuruluşların raporları incelenmiştir.
- ✓ Türkiye özelinde yeşil ekonomi politikalarını değerlendirmek için TÜİK verileri ve Kalkınma Bakanlığı'nın strateji belgeleri analiz edilmiştir.
- ✓ Doküman analizi, mevcut politikaların sürdürülebilir kalkınma üzerindeki ekonomik etkilerini değerlendirmek için kullanılmıştır.

Veri Analizi Yöntemi:

- ✓ Toplanan veriler, içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.
- ✓ Kavramsal çerçeveye uygun temalar belirlenerek veriler bu temalar altında sınıflandırılmıştır.

Ekonomik veriler, betimleyici istatistikler kullanılarak yorumlanmıştır.

KAVRAM OLARAK SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Sürdürülebilirlik (sustainability) kelimesi, temel anlamıyla devam ettirmek, tedarik etmek, desteklemek, varoluş, sürdürmek manasına gelmektedir (Onions ve Charles, 1964, s. 2095). 1987 tarihli Birleşmiş Milletler Brundland Raporunda, sürdürülebilir kalkınma; gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama olanaklarına zarar vermeden mevcut kuşakların gereksinimlerini karşılamak şeklinde tanımlanmıştır (UNGA, 1987). Raporun basit kelimelerle anlattığı, çarpıcı (belki de şok edici) ama tam olarak anlaşılabilen derin anlamı şu başlıklar altında toplanabilir (Nalinci, 2020, s. 155);

- ✓ Doğanın kaynakları sınırlı, herkese yetmiyor,
- ✓ Tüketim alışkanlıkları değişmezse gelecek nesillerin üzerinde yaşayabileceği bir gezegen olmayacak,
- ✓ Üretimi, doğanın kendini yenileme döngüsünü bozmadan gerçekleştirmenin yolları aranmalı ve bulunmalı,
- ✓ Zaman, geri dönüşü (telafisi) olmayacak şekilde azalıyor.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, iki temel düşünceye dayanmaktadır (Conca ve Geoffrey, 2004):

1. Temel ihtiyaçlar

2. Çevrenin kendini güncelleme kapasitesini gözeterak mevcut ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarının uzlaştırılması.

Güncel dünyada, kalkınma/çevre ilişkisinin değerlendirilmesindeki en temel ölçüt sürdürülebilir kalkınmadır (Keleş ve Hamamcı, 2002). Bugün dünyanın hemen hemen her ülkesinde, kalkınma politikalarını geliştirirken çevre konusunda alınabilecek önlemler de göz önünde tutulmaktadır. Her ne kadar, çevre ile ilgili kaygılar tam olarak giderilemezse de, en azından bu farkındalığın var olması, gelişmeye başlaması, çevrecilerin örgütlenmesi, politikaları takip ederek uyarılarda bulunması sevindirici bir ilerleme olarak kabul edilebilir. Bir ülkenin sürdürülebilir kalkınma anlayışına sahip olduğunu anlamak için doğal kaynak rezervine bakmak gerekir. Üretim ve tüketim devam ederken, kaynak rezervi de sürdürülebiliyor ve geliştirilebiliyorsa, sürdürülebilir kalkınma anlayışı hayata geçmiş demektir. Yine de bu iyimser bakışın gerçekleşebilmesi için en azından sanayide fosil yakıt tüketimi yerine yenilenebilir enerji kaynaklarının ekonominin dışlılarının çevrilmesine olanak verecek ölçüde yaygınlaşması gerekir.

Sürdürülebilir kalkınma, ister gelişmiş ister az gelişmiş olsun bütün ülkelerin uygulaması gereken bir sistemdir. Gelişmekte olan ülkeler için sürdürülebilir kalkınma, ekonomik ve toplumsal gelişmelerini gerçekleştirirken çevreyi ve doğal kaynaklarını da korumayı içermektedir. Gelişmiş devletler içinse var olan gelişmişlik ve refah düzeylerini korumak, yaşam kalitelerini daha çok artırmak için çevre değerlerine sahip çıkmak, çevreyi korumak anlamına gelmektedir (Yüksek, 2010, s. 27). Bir yandan refah düzeyini artırmak öte yandan var olan refah düzeyini korumak; doğanın tüketilme kapasitesi ve sürdürülebilirliği açısından mantıklı gözükmemektedir. En basit şekliyle nüfus artarken içilebilir temiz su miktarı (kapasitesi) sabit kalmaktadır. Bu ikilemi ortadan kaldırmanın yolu; belki de refah anlayışını gözden geçirmekle başlamalıdır. Bu refah anlayışının temel öznesi ise aşırı tüketim olarak görünmektedir. Kullanılmayan giysiler, tüketilmeyip çöpe atılan yiyecekler, gereğinden büyük evlerde yaşama isteği, abartılı/şaşalı tatil anlayışı modern insanın doğanın kapasitesine, üretim ve hizmet üzerinden aşırı yüklenmesine neden olmaktadır. Ormanın içi oyularak yapılan lüks otellerdeki her şey dahil paket programlar doğaya verilen yıkımın en basit örneği olarak düşünülebilir.

Modern insanın sürdürülebilir kalkınmayı yaşam felsefesi haline getirmesi kaçınılmaz ve açık bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Modern insanın şu farkındalıklarla yaşamını donatması gerekir:

- ✓ Doyacak kadar yemeliyim,
- ✓ İhtiyaç fazlası tüketim ürünlerinden kaçınmalıyım,
- ✓ Büyük değil rahat edeceğim evlerde yaşamalıyım,
- ✓ Yürümeli, hareket etmeliyim,
- ✓ Doğal beslenmeli, ayaküstü yiyeceklerden uzak durmalıyım,
- ✓ Gerektiği kadar teknolojik araç kullanmalı,
- ✓ Bireysel ihtiyaçlarımı karşılayacak temel becerilere sahip olmalıyım (örneğin, küçük ev tamiratları).

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMADA EKONOMİ BİLEŞENİ

Sürdürülebilir kalkınmanın üç temel bileşeni; ekonomi, toplum ve çevredir. Bileşenlerin ilgili olduğu temel temalar tablo 1'de Nalinci (2020) yer almaktadır.

Tablo 1: Sürdürülebilir Kalkınma Bileşenleri

<i>Ekonomi</i>	<i>Toplum</i>	<i>Çevre</i>
Bilinçli tüketim	Sorumlu tüketim bilinci	Sıfır Atık
Yoksulluğun Azaltılması	Paylaşma ve dayanışma bilinci	Doğaya saygı
Enerjinin optimum kullanımı	Enerji tüketiminde tasarruf bilinci	Güneş/rüzgar enerjisine yönelme
Doğal kaynakların verimli kullanılması	Biyçeşitliliğin korunması bilinci	Canlı/cansız yaşamının korunması
Verimli işgücü	Toplumsal cinsiyet eşitliği bilinci	Türlerin korunması
Sağlık hizmeti	Önleyici sağlık tedbirleri bilinci	Besin zincirinin korunması
Eğitim hizmeti	Nitelikli insan bilinci	Doğanın canlandırılması ve yaşatılması çabaları

Gelir dağılımında eşitlik	Açlıkla mücadele bilinci	Toprak verimliliği
Kirlilikle mücadele bütçesinin küresel ve ulusal bütçe planlaması	Kirlilikle mücadele bilinci	Kirliliği azaltma çabaları

Tablo 1'e bir bütün olarak bakıldığında şu özelliklerin öne çıktığı görülebilir.

Toplum açısından; eşitlik ve sosyal adalet, sağlık ve eğitim, kültürel değerlere saygının öne çıktığı söylenebilir. Bu bağlamda, toplumun her kesimi için eşit fırsatlar ve adaletli bir yaşam sağlaması gerekir. Ayrıca gelir eşitsizliği, cinsiyet eşitsizliği, etnik ve dini ayrımcılık gibi sorunlarla mücadele edilmesi önemlidir. İnsanların sağlıklı ve iyi bir yaşam sürdürebilmeleri için sağlık hizmetlerine ve kaliteli eğitime erişimleri sağlanarak; sağlık altyapısının güçlendirilmesi, temiz içme suyu kaynaklarına erişim ve iyi eğitim fırsatlarının sunulması gerekir. Sürdürülebilir kalkınma, kültürel çeşitliliği ve yerel değerleri korumayı amaçlar. Yerel kültürlerin, geleneklerin ve bilginin korunması ve değerlendirilmesine önem verilmelidir.

Ekonomi açısından yeşil ekonominin sistemsel zorunluluğu öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik ekonomik faaliyetlerin çevresel etkileri minimize eden yeşil ekonomi ilkelerine dayanması gerekmektedir. Sürdürülebilir enerji kaynaklarına yatırım yapmak, enerji verimliliğini artırmak ve atık üretimini azaltmak gibi uygulamalar hem ekonomik büyümeyi desteklemektedir hem de çevreye zararı azaltmaktadır. İnovasyon ve teknolojiye önem verilmesi sürdürülebilir kalkınmanın başarısında lokomotif olarak görülmelidir. Teknolojik gelişmeler, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, çevresel etkileri azaltan üretim yöntemleri, geri dönüşüm ve su kaynakları yönetimi gibi alanlarda inovasyon devlet politikalarına dönüştürülmelidir. Ekonomik büyüme, sadece belirli bir kesimi değil, toplumun tüm kesimlerini kapsamalıdır. İşsizlikle mücadele, girişimcilik ve küçük işletmelerin desteklenmesi gibi politikalar, adil ekonomik büyümeyi sağlamak için önemlidir.

Çevre bileşeni açısından, her türlü kirliliğin ortadan kaldırılarak insanın ekosistemin merkezinde olmadığına bilinci oluşturularak, yenilenebilir enerjinin temel üretim girdisine dönüştürülmesi sağlanmalıdır. Kentler giderek yoğunlaşan yaşam biçiminin çevreye uygun olarak gözden geçirilmesi, büyük nüfus yığılmalarının düzenlenmesi gerekir.

Sürdürülebilir kalkınma felsefesine göre, iktisadi fonksiyonlardan istenen, öncelikle kişisel ve sosyal gereksinimlerin işlevsel olarak etkin bir şekilde garanti altına alınmasıdır. Ekonomik şartlar; kişisel şartları yönlendirmeli, aynı zamanda mevcut ve gelecekteki nesillerin genel faydasını da koruyacak şekilde olmalıdır (Mengi ve Algan, 2003). Bunun için bireyin kendisine şu soruları sorması gerekir (Nalinci, 2020, s. 158):

- ✓ Ne tüketiyorum, ne kadar tüketiyorum, bu tüketim gerekli mi?
- ✓ Ne giyiyorum, ne kadar harcıyorum, bu giysiler gerekli mi?
- ✓ Ne kadar yürüyorum, toplu taşıma kullanıyor muyum, özel aracım var mı, varsa gerekli mi?
- ✓ Beslenme şeklim, doğanın kapasitesine uygun mu, yük mü?
- ✓ Tatil anlayışım, aşırı tüketim kapsamına giriyor mu?
- ✓ Daha az parayla (tüketimle) yaşayabilir miyim, nasıl?

Yukarıda yer alan bu temel soruları nasıl yanıtladığımız, homoekonomikus olarak sürdürülebilir kalkınma felsefesine ne kadar uygun bir yaşantıya sahip olduğumuzu göstermektedir.

Sürdürülebilirlik açısından; ekonomi bileşenin bir boyutu üretim, diğeri de tüketimdir. Tüketimin içinde, nüfus yoğunluğu ve tüketici davranış kalıpları da yer almaktadır (DesJardins, 2006). Aşırı nüfus artışı (yaklaşık 8 milyar) yeryüzündeki doğal yaşamın varlığını sürdürmesinde zaten büyük bir engel oluştururken, buna bir de kaynakların sömürülmesi, aşırı tüketim, savurgan, konfora dayalı yaşam biçimi eklendiğinde, insanı bekleyen nihai son, sadece yok oluşturmaz. Bu yüzden sürdürülebilir kalkınmada başarıyı yakalamak bir seçenek değil, zorunluluk olarak görülmelidir. Sürdürülebilir kalkınma açısından ekonomik başarı; tüketimi pompalamak değil, doğayı merkeze alarak insanlara temel ihtiyaçlarını sunmak, doğanın kendini yenileme kapasitesini göz ardı etmeden gerekli olanı üretmek, toplumu da bu anlayışla eğitmek olmalıdır (Nalinci, 2020, s. 159).

Ekonomik açıdan sürdürülebilir kalkınma olgusu iki başlık altında düşünülebilir. Birincisi gereksinimler, ikincisi ise çevrenin günümüzde ve gelecekteki istekleri karşılayabilme gücüne teknolojiden kaynaklanan kısıtlamalardır. Sürdürülebilir kalkınma; toplumsal olarak bakıldığında; sosyal, ekonomik ve kültürel bir kavramdır. Doğal kaynaklar açısından ise ekosistem yönüyle öne çıkmaktadır (Altunbaş, 2003, s. 103). Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunun 1987 tarihli Brundtland Raporu ile ekonomiyi, içinde bulunduğu çevreden ayrı görmeyen, ikisi arasında karşılıklı bir bağımlılık ve etkileşimin varlığını savunan bir anlayış olarak benimsemektedir.

Sürdürülebilir kalkınma; bugünün gereksinimlerini karşılarken, gelecek nesillerin olanaklarını kısıtlamayacak, kendi gereksinimlerini karşılama yeteneklerini daraltmayacak bir kalkınma biçim ve sürecinin benimsenmesidir (Emrealp, 2005, s. 14). Brundtland Raporu, çevresel kaynakların korunması, yoksulluğun azaltılması ve ekonomik büyüme arasındaki dengeyi ele almaktadır. Rapor, sürdürülebilir kalkınmanın, doğal kaynakları etkin bir şekilde yöneten, çevresel etkileri en aza indiren ve sosyal adaleti gözetilen bir kalkınma modeli olduğunu vurgular. Aynı zamanda farklı ülkelerin ve toplumların ihtiyaçlarını da dikkate alarak sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşmanın önemini belirtir. Brundtland Raporu, sürdürülebilir kalkınma konusunu dünya gündemine taşıması ve uluslararası toplumu harekete geçirmesi açısından büyük bir etkiye sahiptir. Rapor, çevre sorunlarının sadece bireysel bir ülkenin değil, tüm insanlığın ortak sorunu olduğunu vurgulayarak küresel işbirliğinin önemini ortaya koymaktadır (Bartelmus, 2013; Kazzi, 2014; Günaydın, 2015).

Ekolojik sorunlar ve doğal kaynak ilişkisinin incelenmesinde temel yöntem “sürdürülebilir kalkınma”dır. Amaç gelecek nesillerin ihtiyaçlarını tehlikeye düşürmeden bugünkü neslin ihtiyaçlarını karşılayan bir kalkınma modelidir (Batie, 1989, s. 1086). Eğer ekolojik sistem özenle bir şekilde düzenlenmezse ekonomik sistem iflas eder. Bu durumun tersi de geçerlidir yani başarısız bir ekonomik sistem, çaresizliğe düşmüş insanların ekosistemi yok etmesine yol açar (Davidson, 2004, s. 6).

Sürdürülebilir kalkınma felsefesinde hem bireysel hem de toplumsal düzeyde bir ekonomik kalkınma düşüncesi yer almaktadır. Sürdürülebilir kalkınma ile ekonomik etkinliklerin azaltılması ya da dondurulması amaçlanmamaktadır. Çünkü sürdürülebilir kalkınmayla, hem mevcut refah ve ekonomik düzeni korumak hem de gelecek kuşakların genel yararını garanti altına almak gözetilmektedir. Bu bağlamda, bireysel yarar ile kamusal yarar arasında bir denge arayışı hedeflenmektedir. Sürdürülebilir kalkınma anlayışına göre; kirleten öder anlayışının yaşama geçirilmesi, kamu borçlanmasının, bugünkü ve gelecek kuşakların bireysel ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılama kapasitesinin tehlikeye atılmaması, üretim sistemlerinin çevresel risk ve zararlarının olabildiğince minimize edilmesi, enerji ve hammaddeleri kullanırken özenli olunması gerekir. Ayrıca, mallar ve hizmetler tüketilirken çevreye minimum düzeyde zarar hedeflenmeli ve maliyetlerin topluma dağıtımını adaletli olmalıdır (Mengi ve Algan, 2003).

YEŞİL EKONOMİ

Yeşil ekonomi, sürdürülebilir kalkınmanın üç temel bileşeninden biri olan ekonomi bileşeninin çevre odaklı bir biçimde ele alınmasıdır. Bu yaklaşım, ekonomik faaliyetlerin doğa ile uyumlu olması, doğanın kendini yenileme kapasitesine zarar vermemesi ve çevresel sürdürülebilirliğin ekonomik büyüme ile dengelenmesini hedefler. Bu yönüyle yeşil ekonomi, klasik büyüme modellerinden ayrılır ve ekonomik faaliyetlerin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini minimize etmeyi amaçlar.

Yeşil ekonomi, yalnızca ekonomik büyüme ve çevresel koruma arasında bir denge kurmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal refahı artırarak istihdam yaratır. UNEP (2010), yeşil ekonomiyi, toplumsal refah ve toplumsal eşitlikten ödün vermeden, çevresel zararları ve ekolojik kısıtları ortadan kaldıran ekonomi olarak tanımlar. Bu tanım, yeşil ekonominin sadece çevreyi korumakla kalmayıp aynı zamanda sosyal adalet ve ekonomik kalkınma hedeflerini de içerdiğini göstermektedir. Bu bağlamda, yeşil ekonomiyi yalnızca çevreci bir yaklaşım olarak görmek eksik bir bakış açısı olacaktır; aslında bu yaklaşım, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliği bütünsel bir şekilde ele alır.

Yeşil ekonominin temel özellikleri arasında doğal kaynakların etkin ve verimli kullanılması, düşük karbonlu üretim ve tüketim sistemlerinin teşvik edilmesi, çevresel zararların azaltılması ve toplumsal refahın artırılması yer alır. Bu özellikler, ekonomik büyümeyi sürdürürken doğanın kendini yenileme kapasitesini korumayı hedefler. Ancak bu hedeflere ulaşmak, köklü değişimler gerektirir. Özellikle fosil yakıtlara dayalı ekonomik sistemden yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş, tüketim alışkanlıklarının değiştirilmesi ve sürdürülebilir üretim teknolojilerinin benimsenmesi gibi adımların atılması zorunludur.

Yeşil ekonominin hedeflerini daha iyi anlamak için şu noktalar öne çıkmaktadır (Kazstelan, 2017; Al, 2019; Hicel ve Kallis, 2020):

- Düşük Karbonlu Ekonomi:** Karbon salınımlarının azaltılması ve enerji verimliliğinin artırılması temel hedeflerdendir. Bu bağlamda, yenilenebilir enerji kaynaklarının (güneş, rüzgar, biyokütle vb.) kullanımının yaygınlaştırılması büyük önem taşır. Ancak, fosil yakıtların hâlâ ekonomik sistemin merkezinde olduğu bir dünyada bu dönüşümün hızla gerçekleşmesi için daha güçlü politikalar ve teşvikler gereklidir.
- Doğal Kaynakların Verimli Kullanımı:** Doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi, çevresel zararları azaltmanın yanı sıra ekonomik verimliliği de artırır. Bu doğrultuda, döngüsel ekonomi yaklaşımları (geri dönüşüm, yeniden kullanım, atık yönetimi) büyük bir potansiyel sunmaktadır. Ancak,

geri dönüşüm altyapısının yetersiz olduğu ve atık yönetiminin etkin bir şekilde uygulanmadığı ülkelerde bu hedefe ulaşmak daha zor olabilir.

- 3. Toplumsal Refah ve Eşitlik:** Yeşil ekonomi, sadece çevresel sürdürülebilirliği hedeflemekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal refahı artırmayı ve gelir dağılımındaki eşitsizlikleri azaltmayı amaçlar. Özellikle yoksul kesimlere istihdam olanağı sunan yeşil işler, sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında kritik rol oynamaktadır. Ancak, bu işlerin büyük çoğunluğunun düşük ücretli ve düşük vasıflı olması, gelir eşitsizliklerinin tam anlamıyla çözülememesi gibi riskler barındırmaktadır.

Yeşil ekonomi, küresel ölçekte giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Dünya Bankası, OECD, UNEP ve diğer uluslararası kuruluşlar, yeşil ekonomiyi sürdürülebilir kalkınmanın anahtarı olarak görmektedir. Ancak, yeşil ekonominin küresel ölçekte benimsenmesi, ülkeler arasındaki ekonomik farklılıklar, siyasi çıkarlar ve teknolojik altyapı eksiklikleri nedeniyle zorlaşmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin, yeşil ekonomiye geçişte finansal ve teknolojik desteklere ihtiyaçları vardır. Yeşil ekonomi, birçok avantajı beraberinde getirirse de bazı eleştirilerle de karşı karşıyadır (Bartelmus, 2013; Günaydın, 2015; Kazstelan, 2017; Al. 2019; Hickel ve Kallis, 2020):

- **Ekonomik Büyüme ile Çevresel Sürdürülebilirlik Arasındaki Çelişki:** Yeşil ekonomi, ekonomik büyümeyi sürdürürken çevresel sürdürülebilirliği hedefler. Ancak bazı eleştirmenler, sürekli ekonomik büyümenin çevresel sürdürülebilirlikle çeliştiğini ve tüketim odaklı ekonomik sistemin bu hedefleri gerçekleştiremeyeceğini savunmaktadır. Bu nedenle, ekonomik büyümenin yeniden tanımlanması ve alternatif kalkınma modellerinin tartışılması gerekmektedir.
- **Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Arasındaki Dengesizlikler:** Yeşil ekonomi politikalarının uygulanmasında gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında ciddi farklar bulunmaktadır. Gelişmiş ülkeler, teknolojik altyapı ve finansal kaynaklar açısından daha avantajlıyken, gelişmekte olan ülkeler bu dönüşümü gerçekleştirmekte zorluk çekmektedir. Bu nedenle, küresel iş birliği ve adil finansman mekanizmalarının devreye girmesi önemlidir.
- **Yeşil Yıkama (Greenwashing) Riski:** Şirketlerin çevre dostu olmadıkları halde kendilerini “yeşil” olarak pazarlaması (yeşil yıkama), yeşil ekonomiye duyulan güveni zedeleyebilir. Bu durumun önüne geçmek için daha sıkı düzenlemeler ve şeffaf raporlama mekanizmaları gerekmektedir.

Yeşil ekonomi, çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik büyüme ve toplumsal refah arasında denge kurmayı amaçlayan kapsamlı bir yaklaşımdır. Ancak bu hedeflerin gerçekleşmesi için köklü değişimler ve küresel iş birliği gerekmektedir. Özellikle enerji dönüşümü, tüketim alışkanlıklarının değiştirilmesi ve sürdürülebilir üretim teknolojilerinin yaygınlaştırılması gibi adımların atılması kaçınılmazdır.

Ayrıca, yeşil ekonominin başarısı, hükümetlerin, özel sektörün ve bireylerin ortak çabalarını gerektirir. Politik kararlılık, güçlü düzenleyici çerçeveler ve toplumun bilinçlenmesi, bu dönüşümün temel yapı taşlarını oluşturacaktır. Yeşil ekonomiye geçiş, iklim değişikliği, doğal kaynakların tükenmesi ve çevresel kirlilik gibi küresel sorunlarla mücadelede hayati öneme sahiptir. Ancak, bu dönüşümün sadece çevresel sürdürülebilirlik değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal adalet temelinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, yeşil ekonomi, yalnızca ekonomik büyümeyi sürdüren ancak çevresel ve sosyal sorunları derinleştiren bir araç olarak kalabilir. Sonuç olarak, yeşil ekonomi, mevcut ekonomik sistemin sürdürülebilir olmayan yönlerini dönüştürmek için büyük bir potansiyel sunmaktadır. Ancak bu dönüşümün başarılı olabilmesi için bütüncül bir yaklaşıma, uluslararası iş birliğine ve güçlü siyasi iradeye ihtiyaç duyulmaktadır.

YEŞİL EKONOMİ VE YEŞİL İŞLER

Yeşil ekonomi, doğanın kendini yenileme kapasitesini koruyan, düşük karbon salınımlı, enerji verimliliği yüksek ve çevre dostu üretim ve tüketim süreçlerini benimseyen bir ekonomik modeldir. Bu model, ekonomik büyüme ve çevresel korumayı birlikte ele alarak, insan refahını artırırken çevresel tahribatı minimize etmeyi hedefler. Yeşil ekonomi, aynı zamanda sosyal eşitliği gözeterek sürdürülebilir kalkınmayı destekler.

Yeşil ekonomi bağlamında öne çıkan en önemli unsurlardan biri de yeşil işlerdir. Yeşil işler, doğaya zarar vermeden ekonomik büyümeyi sağlayan ve çevreye duyarlı üretim süreçlerini benimseyen iş alanlarını ifade eder. Bu işler, enerji verimliliğini artıran, yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanan, çevre kirliliğini azaltan ve doğal kaynakları koruyan iş kollarını kapsar. Yeşil işler, sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanmasında önemli bir rol oynarken, aynı zamanda toplumsal refahın artırılmasına ve ekonomik eşitsizliklerin giderilmesine de katkı sağlar.

Yeşil ekonomi çerçevesinde yeşil işlerin, 21. yüzyılda insanlığın karşılaşması muhtemel iki temel sorunu çözme potansiyeline sahip olduğu öngörülmektedir. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP, 2008) raporuna göre, bu iki ana sorun şunlardır:

- İklim değişikliğinin, gezegenin ekolojik dengesini tehdit edebilecek düzeye gelmiş olan tehlikeli ve yönetilemez süreçlerinin engellenmesi, böylece yerküredeki yaşamı destekleyen ekosistemin korunması gereklidir.
- Dünya genelinde, nüfusun artma hızı ve milyonlarca insanın karşı karşıya olduğu sosyo-ekonomik dışlanma riskine karşı, eşitlikçi bir refah düzeyi sağlanması ve insana onuruna yakışır istihdam olanaklarının artırılması hedeflenmektedir.

Yeşil işlerin temel amacı, çevresel sürdürülebilirliği ekonomik büyüme ile uyumlu hale getirmektir. Bu bağlamda, yeşil işler şu özellikleri taşır (Bartelmus, 2013; Günaydın, 2015; Kazstelan, 2017; Sulich ve Zema, 2018; Al. 2019; Hickel ve Kallis, 2020; Nalinci, 2020):

1. Çevresel Sürdürülebilirlik: Yeşil işler, doğal kaynakları koruyarak ve çevresel zararları minimize ederek ekosistemin sürdürülebilirliğini sağlar. Özellikle karbon salınımını azaltan, geri dönüşümü destekleyen ve enerji verimliliğini artıran iş kolları bu kategoride yer alır. Ancak, bu hedeflere ulaşmak için şirketlerin çevre dostu üretim tekniklerini benimsemeleri ve çevre bilincini artırmaları gerekmektedir. Aksi takdirde, yalnızca “yeşil” etiketli ürünler üreterek çevreye zarar veren şirketlerin (yeşil yıkama) toplumda güven kaybına neden olma riski bulunmaktadır.
2. Ekonomik Büyüme ve İstihdam: Yeşil işler, ekonomik büyümeyi sürdürülebilir kılarken aynı zamanda yeni iş olanakları yaratır. Yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, geri dönüşüm ve sürdürülebilir tarım gibi sektörlerde iş fırsatlarının artması, işsizliği azaltırken ekonomik kalkınmayı destekler. Ancak, yeşil işlerin büyük çoğunluğunun düşük vasıflı ve düşük ücretli işlerden oluşması, ekonomik eşitsizliklerin çözülmesini zorlaştırabilir. Bu nedenle, yeşil işlerin nitelikli iş gücü gereksinimlerini karşılayacak eğitim politikalarının geliştirilmesi önemlidir.
3. Toplumsal Refah ve Eşitlik: Yeşil işler, sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutunu da destekleyerek toplumsal refahı artırır. Özellikle düşük gelirli kesimlere iş olanağı sağlayarak ekonomik eşitsizlikleri azaltır ve sosyal sürdürülebilirliği güçlendirir. Ancak, bu süreçte sosyal adaletin sağlanması ve yeşil işlerin adil ücretlendirilmesi büyük önem taşır. Aksi takdirde, yeşil işler ekonomik büyümeyi desteklerken gelir eşitsizliklerini daha da derinleştirebilir.

Yeşil işler, çeşitli sektörlerde kendini göstermektedir. Her ne kadar yeşil iş kavramı yeni bir terim olsa da, hem imalat, ulaşım ve inşaat gibi geleneksel sektörlerde hem de yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği gibi gelişmekte olan yeşil sektörlerde yaygın olarak kullanılmaktadır (ILO, 2016). Gelecek nesillere sürdürülebilir ve yaşanabilir bir dünya bırakma hedefi doğrultusunda, yeşil ekonomi bağlamında öne çıkan sektörler ise şu şekildedir (Reyhan ve Duygu, 2015, s. 23-24):

- ✓ Yenilenebilir Enerji: Güneş, rüzgar, biyokütle ve hidroelektrik gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımıyla enerji verimliliğini artıran iş kollarıdır. Bu sektör, düşük karbonlu enerji üretimi ile iklim değişikliği ile mücadelede kritik rol oynar. Ancak, yenilenebilir enerji yatırımlarının yüksek maliyetleri, gelişmekte olan ülkeler için büyük bir engel teşkil etmektedir. Bu nedenle, uluslararası iş birliği ve finansal destek mekanizmalarının devreye sokulması gerekmektedir.
- ✓ Enerji Verimliliği ve İnşaat: Enerji verimliliğini artıran bina tasarımları, yalıtım teknolojileri ve enerji tasarruflu cihazların üretimi ve montajı, bu sektördeki yeşil işlerin ana odak noktalarıdır. Özellikle akıllı bina sistemleri ve enerji verimli altyapılar, hem ekonomik tasarruf sağlamak hem de karbon emisyonlarını azaltmaktadır. Ancak, bu teknolojilerin yaygınlaştırılması için teknik bilgi ve beceriye sahip iş gücünün yetiştirilmesi gerekmektedir.
- ✓ Atık Yönetimi ve Geri Dönüşüm: Atıkların yeniden kullanımı, geri dönüşümü ve atık yönetimi süreçleri, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasında kritik öneme sahiptir. Bu sektör, hem çevreye zarar vermeden atıkları azaltmayı hem de ekonomik değeri olan malzemeleri tekrar ekonomiye kazandırmayı hedefler. Ancak, geri dönüşüm altyapısının yetersiz olduğu ülkelerde bu sektörün gelişimi sınırlı kalmaktadır.
- ✓ Sürdürülebilir Tarım ve Gıda Sistemleri: Organik tarım, sürdürülebilir su yönetimi ve yerel üretimi destekleyen gıda sistemleri, yeşil ekonominin tarım sektöründeki yansımalarıdır. Bu sektör, hem çevre dostu üretim teknikleri kullanarak doğal kaynakları korur hem de yerel ekonomiyi destekler. Ancak, organik ürünlerin yüksek maliyetleri, bu ürünlerin herkes tarafından erişilebilir olmasını engelleyebilir.

Yeşil işler, sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek için büyük bir potansiyele sahip olsa da bazı zorluklarla karşı karşıyadır (Bartelmus, 2013; Günaydın, 2015; Kazstelan, 2017; Hickel ve Kallis, 2020):

- ✓ Nitelikli İş Gücü Eksikliği: Yeşil işler, yenilikçi teknolojiler ve sürdürülebilir üretim yöntemleri gerektirdiği için nitelikli iş gücüne ihtiyaç duyar. Ancak, mevcut eğitim sistemlerinin bu ihtiyaçları karşılayacak yeterlilikte olmaması, iş gücü açığına yol açmaktadır. Bu nedenle, yeşil işler için özel eğitim programlarının geliştirilmesi gerekmektedir.
- ✓ Yüksek Maliyetler ve Finansman Sorunları: Yeşil işlerin geliştirilmesi için gerekli olan yenilikçi teknolojiler ve altyapı yatırımları yüksek maliyetler gerektirir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde bu yatırımları finanse etmek zor olabilir. Bu bağlamda, uluslararası finansman mekanizmalarının devreye girmesi büyük önem taşır.
- ✓ Yeşil Yıkama (Greenwashing) Riski: Şirketlerin çevre dostu olmadıkları halde kendilerini “yeşil” olarak pazarlaması, yeşil işlere olan güveni zedeleyebilir. Bu nedenle, şeffaflık ve hesap verebilirlik mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir.

Yeşil ekonomi ve yeşil işler, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik ve sosyal boyutlarını destekleyerek çevresel sürdürülebilirliği sağlamayı hedefler. Ancak, bu hedeflere ulaşmak için nitelikli iş gücünün yetiştirilmesi, finansman sorunlarının çözülmesi ve yeşil yıkamanın önlenmesi gibi zorlukların aşılması gerekmektedir. Yeşil işlerin, ekonomik büyümeyi sürdürülebilir kılarak toplumsal refahı artırma potansiyeli büyük olsa da sosyal adaletin sağlanması ve gelir eşitsizliklerinin giderilmesi konularında dikkatli olunmalıdır. Ayrıca, yeşil ekonomiye geçiş sürecinde uluslararası iş birliği, politik kararlılık ve toplumun bilinçlenmesi kritik öneme sahiptir. Yeşil ekonomi ve yeşil işler, çevresel sürdürülebilirliği ekonomik büyüme ile entegre eden, yenilikçi ve kapsayıcı bir kalkınma modeli sunmaktadır. Ancak bu dönüşümün başarılı olabilmesi için bütüncül bir yaklaşıma, güçlü politik iradeye ve küresel iş birliğine ihtiyaç duyulmaktadır (Bartelmus, 2013; Günaydın, 2015; Kazstelan, 2017; Nalinci, 2020).

Yeşil işler, her ne kadar farklı iş kollarında yer alsalar da, doğayı korumaya veya eski haline getirmeye katkı sağlayan, insana onuruna uygun işlerdir. Bu işler, çevreye fayda sağlayan (ya da en azından zarar vermeyen), doğal kaynakları koruyan mal ve hizmetler üreten kurumlarda gerçekleştirilir. Yeşil işler, işletmelerin üretim sistemlerini daha çevre dostu hale getirmeyi veya daha az doğal kaynak kullanmayı amaçlayan çalışmalardır (Sulich ve Zema, 2018, s. 72). Aşağıdaki Tablo 2’de, yeşil ekonomi sektörleri bağlamında yeşil işler ve beceriler yer almaktadır.

Tablo 2: Yeşil Ekonomiye Göre Yeşil İşler

<i>Yeşil Ekonomi Sektörleri</i>	<i>Yeşil İşler</i>
Yapı Güçlendirme Teknolojisi	Elektrik tesisatçıları, ısı/hava iklimlendirme montajı işi yapanlar/kuranlar, marangozlar, iş makinesi kullanıcıları, çatı kaplayanlar, izalasyoncular, endüstriyel kamyon şoförleri, inşaat işindeki yöneticiler.
Toplu Taşıma/Ulaşım Teknolojisi	İnşaat mühendisleri, demir yolu çalışanları, elektrikçiler, kaynakçılar, metalciler, motor ustaları, üretim işindeki teknik elemanlar, otobüs şoförleri, hareket memurları, lokomotif mühendisleri, demiryolu kondüktörleri
Dijital (Akıllı) Teknoloji	Endüstri mühendisleri, elektrik hattı kuranları ve tamircileri, yazılımcılar, elektrik mühendisleri/teknisyenleri, kaynakçılar, makineciler, inşaat işçileri.
Rüzgâr Enerjisi	İş makinesi kullanıcıları, endüstriyel kamyon şoförleri, sanayi üretimi yöneticileri, üretim denetçileri, çevre mühendisleri, demir-çelik işçileri, sac işçileri, makineciler, elektrik donanımı birleştiricileri,
Güneş Enerjisi	Elektrik mühendisleri, elektrikçiler, endüstriyel makineler mekaniği, kaynakçılar, metalciler, elektrik donanımı birleştiricileri, iş makinesi kullanıcıları, tesisatçılar, işçiler, inşaat yöneticileri.
Biyoyakıt Teknolojisi	Kimya mühendisleri, kimyagerler, kimya teknisyenleri, karıştırma ve harmanlama makinesi operatörleri, tarım işçileri, endüstriyel kamyon şoförleri, çiftlik ürünü satanlar, tarım ve orman denetçileri, tarım müfettişleri.

Kaynak: Pollin vd, 2008

Yukardaki tablo 2’ye genel olarak bakıldığında;

- ✓ Yeşil ekonomideki yeşil işleri yapanlar, yeşil yakalılardır.
- ✓ Yeşil yakalıların iş ve becerilerine bakıldığında, genellikle lisans eğitiminin gerekli olmadığı görülmektedir.
- ✓ Yeşil işlerde çalışan yeşil yakalıların çoğunlukla alt sosyo-ekonomik sınıflardan geldiği için, toplumsal refahın artırılması adına bir fırsat oluşturmaktadır.
- ✓ İşsizlik oranlarının yüksek olduğu yoksul kesimler için yeşil işler, işsizliğin azaltılmasına katkı sağlayarak toplumsal sorunların çözülmesine yardımcı olmaktadır.

- ✓ Yeşil işlerin gerektirdiği bilgi ve beceriler doğrultusunda, okul öğretim programlarının yeniden düzenlenmesi ve özellikle uygulama ağırlıklı bir yaklaşımla sunulması gerekmektedir.

SONUÇ

Sanayi devrimi ile birlikte başlayan ve fosil yakıt kullanımına dayandığı için kahverengi ekonomi olarak adlandırılan küresel ekonomik sistemin ikinci dünya savaşından bu yana alarm verdiği, sürdürülebilirliğinin olmadığı günümüzde oldukça iyi bilinen bir olguya dönüştüğü söylenebilir. Kahverengi ekonominin alternatifi olarak ortaya çıkan yeşil ekonomi ve yeşil işler, ekolojik sistemle barışık ve doğanın kendini yenileme kapasitesine zarar vermeyen yeni bir modeldir.

Sürdürülebilir kalkınmada "yeşil ekonomi" doğayla ilişkiler açısından önemli bir yer tutmaktadır. Yeşil işler, çevreye duyarlı uygulamaları teşvik eder, doğal kaynakları korur ve çevresel etkileri azaltır. Bu işler, iklim değişikliğiyle mücadele, enerji verimliliği, atık yönetimi ve su kaynaklarının korunması gibi alanlarda faaliyet gösterir. Talep, doğanın iyileşmesine katkı sağlama potansiyelinden artmaktadır. Yeşil işler, yenilenebilir enerji, enerji verimliliği ve çevre dostu üretim gibi alanlarda istihdam yaratır. Ancak doğanın düzelmesi sadece yeşil işlerle mümkün değildir; çevre dostu davranışlar ve sürdürülebilir politikalar da gereklidir.

Sürdürülebilir kalkınma, uluslararası işbirliği ve politik irade gerektirir. Ortak hedeflere yönelik anlaşmalar, kaynak paylaşımı ve teknoloji transferi önemlidir. Politik istikrar ve uzun vadeli planlama da başarının anahtarlarıdır. Değişim zaman alıcıdır ve altyapı dönüşümü, kaynak verimliliği gibi süreçler çaba gerektirir. Ancak son yıllarda sürdürülebilirlik farkındalığı artmış, yenilenebilir enerji, karbon salınımı azaltımı ve plastik kullanımının sınırlandırılması gibi adımlar atılmaktadır. Bu çabaların daha geniş kapsamda hızlandırılması gerekmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma, toplum, çevre ve ekonomi bileşenleri arasında dengeli bir ilişki kurmayı gerektiren, günümüzün en kritik küresel hedeflerinden biridir. Bu bağlamda, yeşil ekonomi, doğayla uyumlu bir ekonomik sistemin temelini oluştururken, yeşil işler de bu dönüşümde hayati bir rol oynamaktadır. Ancak, bu hedeflere ulaşmak için daha somut adımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Yeşil ekonominin yaygınlaştırılması için yenilenebilir enerji yatırımları artırılmalı ve sürdürülebilir enerji kaynaklarının ekonomiye entegrasyonu teşvik edilmelidir. Küresel iş birliği mekanizmaları, özellikle gelişmekte olan ülkeler için iklim finansmanını güçlendirmek amacıyla etkin bir şekilde kullanılmalıdır. Ayrıca, karbon emisyonlarının azaltılması için ulusal düzeyde daha sıkı düzenlemeler getirilmelidir.

Türkiye, sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda yenilenebilir enerji üretim kapasitesini artırmalı ve bu alanda daha güçlü teşvik politikaları benimsemelidir. Yerel yönetimlerin atık yönetimi, geri dönüşüm projeleri ve çevresel koruma girişimlerine daha fazla kaynak ayırması, sürdürülebilir kalkınma sürecini hızlandıracaktır. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin önündeki temel zorluklar arasında finansman eksikliği, kısa vadeli politikalar ve küresel iş birliği eksikliği bulunmaktadır. Bu zorlukların aşılması, ulusal ve uluslararası düzeyde daha uzun vadeli bir vizyon gerektirmektedir. Özellikle, toplumun tüketim alışkanlıklarının dönüşümü, bireysel ve toplumsal farkındalık seviyesinin artırılmasıyla mümkündür.

Yeşil ekonomi, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik boyutunu çevre dostu uygulamalarla dengelemeyi hedefleyen bir model olarak giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Gelecekte yeşil ekonominin alacağı konumu anlamak için küresel eğilimler, teknolojik gelişmeler, istihdam olanakları, politikalar ve toplumsal dönüşümler gibi çeşitli dinamikleri değerlendirmek gerekmektedir. Dünya genelinde karbon salınımını azaltmak amacıyla yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının hızla artması beklenmektedir. Güneş, rüzgar, biyokütle ve hidroelektrik enerjinin ekonomik sistemlerde daha merkezi bir rol oynayacağı öngörülmektedir. Özellikle düşük karbonlu ekonomi hedefleri doğrultusunda, fosil yakıtlardan uzaklaşma ve karbon nötr üretim süreçlerinin benimsenmesi kaçınılmazdır. Aynı zamanda döngüsel ekonomi modeli, atık yönetimini ve kaynakların yeniden kullanımını ön plana çıkararak daha sürdürülebilir iş modellerini teşvik edecektir.

Yeşil ekonominin geleceğinde teknolojik gelişmelerin rolü oldukça kritik olacaktır. Enerji depolama çözümleri, akıllı şehir uygulamaları ve sürdürülebilir ulaşım teknolojileri büyük değişimlere öncülük edecektir. Özellikle elektrikli araçların yaygınlaşması ve enerji verimliliğini artıran akıllı şebeke sistemlerinin kullanımı, karbon ayak izini azaltmada etkili olacaktır. Ayrıca dijitalleşmenin etkisiyle, yapay zeka ve Nesnelerin İnterneti (IoT) teknolojileri, enerji tüketimini optimize ederek daha sürdürülebilir üretim ve tüketim süreçlerine olanak tanıyacaktır. Gelecekte yeşil ekonomi, iş gücü piyasasında da köklü değişikliklere yol açacaktır. Yenilenebilir enerji, geri dönüşüm, sürdürülebilir tarım ve yeşil finans gibi sektörlerde yeni iş kolları ortaya çıkacaktır. Bunun yanı sıra, dijitalleşme ve yeşil teknolojilerin entegrasyonu ile birlikte nitelikli iş gücü ihtiyacı artacaktır. Bu durum, eğitim sistemlerinde yenilikçi programların geliştirilmesini ve iş gücünün yeni becerilerle donatılmasını

gerektirecektir. Yeşil işler aynı zamanda sosyal sürdürülebilirliği destekleyerek ekonomik eşitsizlikleri azaltma potansiyeli taşımaktadır.

Yeşil ekonominin gelecekteki başarısı, büyük ölçüde uluslararası işbirliği ve düzenleyici çerçevelere bağlı olacaktır. Paris İklim Anlaşması ve Avrupa Birliği'nin Yeşil Mutabakatı gibi küresel düzenlemeler, ülkeleri karbon emisyonlarını azaltmaya zorlayarak yeşil ekonomiye geçişi hızlandıracaktır. Hükümetler, yeşil ekonomiyi teşvik etmek için vergi indirimleri, sübvansiyonlar ve çevre dostu yatırımları destekleyen finansal teşvikler uygulayacaktır. Aynı zamanda karbon vergisi gibi düzenleyici mekanizmalarla, fosil yakıt tüketiminin azaltılması hedeflenecektir. Yeşil ekonomiye geçiş, önemli fırsatlar sunmakla birlikte bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir. Finansman eksikliği, teknolojik altyapı yetersizlikleri ve politik direnç, bu geçişin önündeki temel engellerdir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde finansal kaynaklara erişim sınırlı olduğundan, uluslararası iş birliği ve fonların etkin kullanımı büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, yeşil ekonomi sürdürülebilir büyüme, rekabet avantajı ve yeni pazarların oluşumu gibi fırsatlar da sunmaktadır. Şirketler, çevre dostu ürünler ve hizmetler geliştirerek hem ekonomik büyümeyi destekleyebilir hem de çevresel etkilerini minimize edebilirler.

Bu çalışmadan sonuç olarak şu bulgulara ulaşıldığı ileri sürülebilir:

Yeşil Ekonominin Ekonomik Büyümeye Katkısı:

- ✓ Yeşil ekonomi politikalarının ekonomik büyümeyi desteklediği ve enerji verimliliğini artırdığı tespit edilmiştir.
- ✓ Yenilenebilir enerji yatırımlarının ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle güneş ve rüzgar enerjisi yatırımlarının iş gücü piyasasında istihdam olanaklarını artırdığı belirlenmiştir.

Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ekonomik Etkiler:

- ✓ Fosil yakıtlardan yenilenebilir enerjiye geçişin, karbon emisyonlarını azaltarak çevresel sürdürülebilirliği desteklediği tespit edilmiştir.
- ✓ Atık yönetimi ve geri dönüşüm uygulamalarının ekonomik verimlilik sağladığı ve doğal kaynak tüketimini azalttığı gözlemlenmiştir.

Yeşil İşler ve Sosyal Etkiler:

- ✓ Yeşil işler, ekonomik büyümeyi desteklemekle kalmayıp aynı zamanda toplumsal refahı artırmaktadır.
- ✓ Yeşil işlerin, düşük gelirli kesimlere istihdam fırsatları sunduğu ve gelir dağılımındaki eşitsizlikleri azalttığı görülmüştür.
- ✓ Ancak, yeşil işlerin çoğunluğunun düşük vasıflı ve düşük ücretli işlerden oluşması, sosyal sürdürülebilirlik açısından bazı zorluklar ortaya çıkarmaktadır.

Politika Önerileri ve Stratejik Yaklaşımlar:

- ✓ Türkiye'de sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek için yeşil ekonomiye yönelik teşvik politikalarının güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.
- ✓ Yenilenebilir enerjiye yatırım yapan işletmelere vergi avantajları sağlanması ve enerji verimliliğini artırmaya yönelik düzenlemelerin yapılması önerilmektedir.
- ✓ Yeşil işlerin nitelikli iş gücü gerektirdiği göz önüne alındığında, eğitim politikalarının bu doğrultuda yeniden şekillendirilmesi gerekmektedir.

Yeşil ekonominin geleceği, enerji dönüşümü, teknolojik inovasyonlar, yeşil işlerin artışı ve uluslararası politikaların etkinliği ile şekillenecektir. Özellikle düşük karbonlu ekonomi ve döngüsel ekonomi modellerinin benimsenmesi, sürdürülebilir kalkınmanın temel taşı olacaktır. Ancak bu dönüşümün başarılı olması, uluslararası iş birliğini, politik kararlılığı ve toplumun bilinçlenmesini gerektirmektedir. Gelecekte yeşil ekonomi, sadece çevresel sürdürülebilirliği sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda ekonomik büyümeyi destekleyerek toplumsal refahı artıracaktır.

Gelecek araştırmalarda, yeşil ekonominin toplumsal etkileri ve gelir dağılımına katkıları daha detaylı incelenmelidir. Yeşil işlerin uzun vadeli ekonomik büyümeye etkisi ve istihdam artışı üzerindeki sonuçları üzerine ampirik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Ayrıca, yenilikçi teknolojilerin ekonomik sürdürülebilirlik üzerindeki etkisi de araştırma gündemine alınmalıdır. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin başarısı, yalnızca hükümetlerin değil, bireylerin, kurumların ve toplumun kolektif çabalarını gerektirmektedir. Doğaya saygılı bir ekonomik sistem inşa etmek ve gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmak için herkesin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi elzemdir. Bu bağlamda, toplumun her kesiminin sürdürülebilir bir yaşam tarzını benimsemesi gerektiği

düşünülmektedir. Sonuç olarak, sürdürülebilir kalkınmanın öngörülen hedeflerine ulaşması için küresel düzeyde ciddi çaba ve işbirliği gerekmektedir. Ancak, zorluklarına rağmen, uluslararası toplumun ve paydaşların kararlılıkla çalışması, yenilikçi çözümler üretmesi ve toplumda farkındalığı artırması sürdürülebilir kalkınmada başarı sağlanmasını kolaylaştırabilir.

KAYNAKÇA

- Al, İ. (2019). “Sürdürülebilir Kalkınma ve Yeşil Ekonomi: Türkiye için bir endeks önerisi”, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(1):112-124.
- Altunbaş, D. (2003). “Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Ekseninde Türkiye’deki Kurumsal Değişimlere Bir Bakış”, Yönetim Bilimleri Dergisi, 1(1-2):103-118.
- Bartelmus, P. (2013). “The Future We Want: Green Growth or Sustainable Development?”, Environmental Development, 7(1): 165-170.
- Batie, S.S. (1989). “Sustainable Development: Challenges to the Profession of Agricultural Economics”, American Journal of Agricultural Economics, 71(5):1083-1101.
- Bureau Veritas S.A. (BV). (2000). ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemleri Eğitimi Semineri Notları, Bureau Veritas S. A, İstanbul.
- Conca, K. & Geoffrey, D.D. (2004). Green Planet Blues: Environmental Politics from Stockholm to Johannesburg (3rd ed.), West View Press, Colorado.
- Davidson, E.A. (2004). Gayrisafi Milli Hasılayı Yiyemezsiniz: Çevrenin Önemli Olduğunu Varsayan Ekonomi, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Ankara.
- DesJardins, J. R. (2006). Çevre Etiği: Çevre Felsefesine Giriş, 1. Baskı, (Çev.: R. Keleş), İmge Kitabevi, Ankara.
- Dulupçu, M.A. (2000). “Sürdürülebilir Kalkınma Politikasına Yönelik Gelişmeler”, Dış Ticaret Dergisi, 6(20):46-70.
- Emrealp, S. (2005). Türkiye Yerel Gündem 21 Programı: Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı (2. Baskı). Birmat Matbaası, İstanbul.
- Günaydın, D. (2015). “Yeşil İşler ve İşgücü Piyasasına Etkileri”, Journal of Management and Economics Research, 13(3):503-525.
- Hickel, J. & Kallis, G. (2020). “Is Green Growth Possible? ”, New Political Economy, 25(4):469-486.
- Kasztelan, A. (2017). “Green Growth, Green Economy and Sustainable Development: Terminological and Relational Discourse”, Prague Economic Papers, 26(4):487-499.
- Kazzi, H. (2014). “Green Growth and Sustainable Development in the Arab Countries”, European Scientific Journal, 10(14):567-678.
- Keleş, R. & Hamamcı, C. (2002). Çevrebilim (4. Baskı), İmge Kitabevi, Ankara.
- Mengi, A. & Algan, N. (2003). Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme: AB ve Türkiye Örneği, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Nalinci, S. (2020). “Sürdürülebilir Kalkınma Paradigması”, (Ed. Arzu Cansaran), Çevre ve İnsan, ss. 153-159, Eğiten Kitap, Ankara.
- Onions, C. T. (Ed.). (1964). The Shorter Oxford English Dictionary, Clarendon Press, Oxford.
- Pollin, R.; Garret-Peltier, H., Heintz, J. & Scharber, H. (2008). Green Recovery: A program to Create Good Jobs and Start Building a Low-Carbon Economy, Center for American Progress and Political Economy Research Institute, Washington, DC.
- Reyhan, A. & Duygu, E. (2015). “Çevre Politikalarında Yeni Bir Yaklaşım: Yeşil İşler ve Yeşil İstihdam”, Memleket Siyaset Yönetim (MSY), 10(23):21-39.
- Sulich, A. & Zema, T. (2018). “Green Jobs: A New Measure of Public Management and Sustainable Development”, European Journal of Environmental Sciences, 8(1):69-75.
- UNEP, United Nations Environment Programme (2010). Green Economy Developing Countries Success Stories, United Nations Environment Programme, Geneva. <https://www.mase.gov.it/sites/>

default/files/archivio/allegati/rio_20/unep_developing_countries_success_stories_eng.pdf (Erişim Tarihi: 03.02.2025).

UNGA, United Nations General Assembly (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm> (Erişim Tarihi: 05.02.2025).

Yüksek, M. (2010). “Sürdürülebilir Kalkınma ve Türkiye’de Çevre Politikaları”, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.